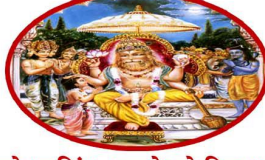




श्रीमद् भागवत का यह सार  
भगवद् भक्ति ही आधार

# श्रीमद्भागवत रसिक कुटुंब

## प्रह्लाद स्तुति (मराठी)



उग्र रूप धर प्रगटे नरसिंह, रखने को प्रिय भक्त की लाज।  
सुनकर स्तुति दितिपौत्र के मुख से, अंक में बैठाए प्रह्लाद।।

नारायणं(न्) नमस्कृत्य, नरं(ञ्) चैव नरोत्तमम्।  
देवीं(म्) सरस्वतीं(वँ) व्यासं(न्), ततो जयमुदीरयेत्  
नामसङ्कीर्तनं(यँ) यस्य, सर्वपापप्रणाशनम्।  
प्रणामो दुःखशमनस्, तं(न्) नमामि हरिं(म्) परम्

श्रीमद्भागवतमहापुराणम्

सप्तमः स्कन्धः

॥ अथ नवमोऽध्यायः ॥

नारद उवाच

एवं(म्) सुरादयः(स्) सर्वे, ब्रह्मरुद्रपुरः(स्)सराः ।  
नोपैतुमशकन्मन्यु-सं(म्)रम्भं(म्) सुदुरासदम् ॥ 1 ॥

ब्रह्म+ रुद्र+ पुरस्+ सराः, नोपै+ तुम+ शकन्+ मन्यु

नारद म्हणतात अशा प्रकारे क्रोधावेशाने ज्यांच्या जवळही जाणे कठीण अशा श्री नृसिंहाच्या जवळपासही ब्रह्मदेव शंकर प्रमुख सर्व देवगड जाऊ शकले नाहीत .

साक्षाच्छ्रीः(फ्) प्रेषिता देवैर्- दृष्ट्वा तन्महदद्भुतम् ।  
अदृष्टाश्रुतपूर्वत्वात्, सा नोपेयाय शङ्किता ॥ 2 ॥

तन्+ मह+ दद्+ भुतम्, अदृष्टा + श्रुत + पूर्वत् + वात्

तेव्हा देवांनी साक्षात लक्ष्मींना पाठविले त्यांनी जेव्हा त्यांचे ते प्रचंड अद्भुत रूप पाहिले तेव्हा भयभीत होऊन त्याही त्यांच्या जवळ जाऊ शकल्या नाहीत कारण असे अपूर्व रूप त्यांनी कधी पाहिले नव्हते की ऐकले नव्हते .

प्रह्लादं(म्) प्रेषयामासं\*, ब्रह्मावस्थितमन्तिके ।  
तातं\* प्रशमयोपेहिं\*, स्वपित्रे कुपितं(म्) प्रभुम् ॥ 3 ॥

ब्रह्मा+ वस्थित+ मन्तिके , प्रश+ मयोपेहि

तेव्हा ब्रह्मदेव आपल्या जवळच उभ्या असलेल्या प्रह्लादाला म्हणाले, "बाळ, तुझ्या पित्यावर भगवान खोकले होते. तर आता तूच त्यांच्या जवळ जाऊन त्यांना शांत कर." असे म्हणून त्यांनी त्याला पाठविले .

तथेति शनकै राजन्- महाभागवतोऽर्भकः ।  
उपेत्य भुवि कायेन, ननाम विधृताञ्जलिः ॥ 4 ॥

महा+ भागवतोऽर् + भकः, विधृताञ् + जलिः

राजा , परमभगवद भक्त बाळ प्रह्लाद ठीक असे म्हणून सावकाश भगवंतांच्या जवळ जाऊन हात जोडून त्यांना त्याने भूमीवर साष्टांग नमस्कार घातला .

स्वपादमूले पतितं(न्) तमर्भकं(वँ),  
विलोक्य देवः(ख) कृपया परिप्लुतः ।  
उत्थाप्य तच्छीर्ष्यदधात् कराम्बुजं(ङ्),  
कालाहिविस्त्रस्तधियां(ङ्) कृताभयम् ॥ 5 ॥

तच्छीर्ष्य+ दधात् , कालाहि+ विस्त्रस् + तधियां(ङ्)

आपल्या चरणांवर पडलेल्या त्या बाळाला पाहून देवांचे हृदय दयेने कळवळले . त्यांनी प्रह्लादाला उठवून त्याच्या डोक्यावर कालसर्पाने भयभीत झालेल्यांना अभयदान देणारे आपले करकमल ठेवले .

स तत्करस्पर्शधुताखिलाशुभः(स),  
सपद्यभिव्यक्तपरात्मदर्शनः ।  
तत्पादपद्मं(म्) हृदि निर्वृतो दधौ,  
हृष्यत्तनुः(ख) क्लिन्नहृदश्रुलोचनः ॥ 6 ॥

तत्+ करस्पर्श+ धुता+ खिलाशुभः(स), सपद्य+ भिव्यक्त+ परात्+ मदर्शनः

हृष्यत्+ तनुः(ख), क्लिन्+ नहृद+ श्रुलोचनः

त्यांच्या करकमलाचा स्पर्श होताच त्याचे सारे पाप धुऊन गेले . त्याला त्याच क्षणी परमात्मा तत्वाचा साक्षात्कार झाला . त्याने मोठ्या प्रेमाने आणि आनंद विभोर होऊन भगवंतांचे चरण कमल आपल्या हृदयात धारण केले . त्यावेळी त्याचे सर्व शरीर पुलकित झाले . हृदयामध्ये प्रेम धारा आणि डोळ्यांतून आनंदाश्रू वाहू लागले .

अस्तौषीद्धरिमेकाग्र-मनसा सुसमाहितः ।  
प्रेमगद्गदया वाचा, तन्मस्तहृदयेक्षणः ॥ 7 ॥

अस्तौषीद्+ धरिमे + काग्र, तन्+ न्यस्+ तहृदये + क्षणः

प्रल्हाद भावपूर्ण हृदयाने आणि मिशनेत्रांनी भगवंतांना पहात होता .भाव समाधीत स्वतः एकाग्रहोत प्रेम गदगद वाणीने त्याने त्यांची स्तुती सुरू केली .

प्रल्हाद उवाच

ब्रह्मादयः(स्) सुरगणा मुनयोऽथ सिद्धाः(स्),

सत्त्वैकतानमतयो वचसां(म्) प्रवाहैः ।

नाराधितुं(म्) पुरुगुणैरधुनापि पिंप्रुः(ख्),

किं(न्) तोष्टुमर्हति स मे हरिरुग्रजातेः ॥ 8 ॥

सत्त्वै+ कता+ नमतयो, पुरुगुणै+ रधुनापि

प्रल्हाद म्हणाला -ब्रह्मदेव इत्यादी देव, ऋषी ,सिद्ध इत्यादींची बुद्धी नेहमी सत्वगुणी असते .तरीसुद्धा ते आपल्या प्रवाही वाणीने आपल्या विविध गुणांचे गायन करून अजूनही आपल्याला संतुष्ट करू शकले नाहीत .मी तर घोर असुर जातीत जन्मलेला .माझ्याकडून आपण संतुष्ट व्हाल काय ?

\*मन्ये धनाभिजनरूपतपः(श)श्रुतौजस्-

तेजः(फ्)प्रभावबलपौरुषबुद्धियोगाः ।

नाराधनाय हि भवन्ति परस्य पुं(म्)सो,

भक्त्या तुतोष भगवान्गजयूथपाय ॥ 9 ॥

धना+ भिजनरू + पतपः(श)+ श्रुतौजस् ,

प्रभा+ वबलपौ+ रुषबुद्धि+ योगाः, भगवान्+ गजयू+ थपाय

मला तर वाटते की,धन,रूप,विद्या,तेज,प्रभाव,बल,पौरुष,बुद्धी आणि योग हे सर्व गुण परमपुरुष भगवंतांना संतुष्ट करण्यासाठी पुरेसे नाहीत.परंतु भक्तीने मात्र भगवंत गजेंद्रावर सुद्धा संतुष्ट झाले होते .

\*विप्राद् द्विषड्गुणयुतादरविन्दनाभ-

पादारविन्दविमुखाच्छपचं(वँ) वरिष्ठम् ।

\*मन्ये तदर्पितमनोवचनेहितार्थ-

प्राणं(म्) पुनाति स कुलं(न्) न तु भूरिमानः ॥ 10 ॥

द्विषड्+ गुणयुता + दरविन्+ दनाभ, पादा+ रविन्+ दविमुखाच्+ छपचं(वँ)

तदर्पि+ तमनो + वचने+ हितार्थ

माझ्या समजूतीप्रमाणे बारा गुणांनी युक्त असलेला ब्राह्मण सुद्धा जर भगवान कमलनाभांच्या चरण कमलांना असेल,तर त्याच्यापेक्षा ज्या चांडाळाने आपले मन,वाणी ,कर्म ,धन आणि प्राण भगवंतांच्या



चरणी समर्पित केले आहेत ,तो श्रेष्ठ होय .तो आपल्या कुळाला सुद्धा पवित्र करतो पण आपल्या मोठेपणाचा अभिमान बाळगणारा ब्राह्मण नाही .

नैवात्मनः(फ) प्रभुरयं(न) निजलाभपूर्णो,  
मानं(ञ) जनादविदुषः(ख) करुणो वृणीते ।  
यद् यज्जनो भगवते विदधीत मानं(न),  
तच्चात्मने प्रतिमुख<sup>\*</sup>स्य यथा मुख<sup>\*</sup>श्रीः ॥ 11 ॥

जना+ दविदुषः(ख)

सर्व शक्तिमान प्रभू आपल्या स्वरूपाच्या साक्षातकारानेच परिपूर्ण आहेत .आपली अज्ञानी पुरुषांकडून पूजा करून घेण्याची त्यांना आवश्यकता वाटत नाही .भक्तांच्या हितासाठीच ते त्यांनी केलेल्या पूजेचा करू नये स्वीकार करतात .जसे आपल्या मुखाचे सौंदर्य आरशात दिसणाऱ्या प्रतिबिंबालाही सुंदर बनविते ,तसेच भक्त भगवंतांचा जो जो सन्मान करतो तो परत त्यालाच प्राप्त होतो .

तस्मादहं(वँ) विगतविक्लव ईश्वर<sup>\*</sup>स्य,  
सर्वात्मना महि गृणामि यथामनीषम् ।  
नीचोऽजया गुणविसर्गमनु<sup>\*</sup>प्रविष्टः(फ),  
पूयेत येन हि पुमाननुवर्णितेन ॥ 12 ॥

विगत+ विक्लव, गुणविसर्ग+ मनु +प्रविष्टः, पुमा +ननु+ वर्णितेन

म्हणूनच मी कोणतीही शंका मनात न आणता,माझ्या बुद्धीनुसार सर्व प्रकारे भगवंतांचा महिमा वर्णन करीत आहे या महिमा गायनामुळे अविद्येमुळे संसार चक्रात सापडलेला नीचजीव तात्काळ पवित्र होतो .

सर्वे ह्यमी विधिकरास्तव सत्त्वधाम्नो,  
ब्रह्मादयो वयमिवेश न चोद्विजन्तः ।  
क्षेमाय भूतय उतात्मसुखाय चास्य,  
विक्रीडितं(म) भगवतो रुचिरावतारैः ॥ 13 ॥

विधिकरास्+ तव, चोद्+ विजन्तः, उतात्+ मसुखाय

भगवन,आपण सत्वगुणाचे आश्रय आहात .हे ब्रह्मदेवादी सर्व देव आपले अज्ञाधारक भक्त आहेत .आम्हा दैत्यांप्रमाणे ते आपला द्वेष करीत नाहीत .प्रभू,आपण उत्तम उत्तम अवतार ग्रहण करून या जगाचे कल्याण आणि अभ्युदय व्हावा,तसेच त्यांना आत्मानंद प्राप्त व्हावा म्हणून अनेक प्रकारच्या लीला करीत असता .

तद् यच्छ म<sup>\*</sup>न्युमसुरं<sup>\*</sup>श्च हतस्त्वयाद्य,  
मोदेत साधुरपि वृ<sup>\*</sup>श्चिकसर्पह<sup>\*</sup>त्या ।



लोकाश्च निर्वृतिमिताः(फ़) प्रतियन्ति सर्वे,  
रूपं(न) नृसिं(म)ह विभयाय जनाः(स) स्मरन्ति ॥ 14 ॥

मन्यु+ मसुरश्च, हतस्+ त्वयाद्य, वृश्चि+ कसर्प+ हत्या

आपण असुराला मारले .आता आपला क्रोध शांत करावा .जसे विंचू,इत्यादींना मारल्यामुळे सज्जन सुद्धा सुखी होतात,त्याचप्रमाणे या दैत्याच्या नाशाने सर्व लोकांना सुख प्राप्त झाले आहे .आता सर्वजण आपल्या शांत स्वरूपाची वाट पाहत आहेत.नृसिंह देवा,भैया पासून मुक्त होण्यासाठी भक्तजन आपल्या या स्वरूपाचे स्मरण करतील .

नाहं(म) बिभेम्यजित तेऽतिभयानकास्य-  
जिह्वार्कनेत्रंभ्रुकुटीरभसोग्रदं(म)ष्ट्रात् ।  
आन्त्रस्रजः क्षतजकेसरशङ्कुकर्णान्-  
निर्हादभीतदिगिभादरिभिन्नखाग्रात् ॥ 15 ॥

जिह्वार्क+ नेत्र+ भ्रुकुटी+ रभसोग्र+ दं(म)ष्ट्रात्,  
आन्त्रस्+ रजः क्षत+ जकेस+ रशङ्. + कुकर्णान्  
निर्हा+ दभीत+ दिगिभा+ दरिभिन्+ नखाग्रात्

हे परमात्म न,आपले मुख अत्यंत भयानक आहे .आपली जीभ लवलवत आहे .डोळे सूर्यासारखे आहेत .भुवयाउंचावलेल्या आहेत .दाढा तीक्ष्ण आहेत.आतड्यांची माळ,रक्ताने माखलेली आयाळ ,भाल्याच्या टोकाप्रमाणे उभे असलेले कान,दिग्गजांना सुद्धा भयभीत करणारा सिंहनाद,आणि शत्रूला फाडणारी आपली ही नखे पाहून मी थोडासुद्धा भ्यालो नाही .

त्रस्तोऽस्म्यहं(ङ्) कृपणवत्सल दुः(स)सहोग्र-  
सं(म)सारचक्रकदनाद् ग्रसतां(म) प्रणीतः ।  
बद्धः(स) स्वकर्मभिरुशत्तम तेऽङ्घ्रिमूलं(म),  
प्रीतोपवर्गशरणं(म) ह्वयसे कदा नु ॥ 16 ॥

सं(म)सा+ रचक्र+ कदनाद् ,स्वकर्म+ भिरुशत्+ तम

हे दिनबंधो,मी भयभीत झालो आहे,तो या असह्य आणि उग्र संसारात भरडला गेल्यामुळे .आपल्या कर्मांनी बांधला जाऊन मी या भयंकर दैत्य योनीमध्ये फेकला गेलो आहे.हे नाथ,आपण प्रसन्न होऊन सर्व जीवांसाठी शरण जाण्यास योग्य आणि मोक्षस्वरूप अशा आपल्या चरण कमलांजवळ मला केव्हा बोलवाल ?

यस्मात् प्रियाप्रियवियोगसयोगजन्म-  
शोकाग्निना सकलयोनिषु दह्यमानः ।  
दुःखौषधं(न) तदपि दुःखमतद्द्वियाहं(म),

भूमन्भ्रमामि वद मे तव दास्ययोगम् ॥ 17 ॥

प्रियाप्रिय+ वियो+ गसयो+ गजन्म ,दुःख+ मतद्+ धियाहं(म्)

हे अनंता,मी ज्या ज्या योनीमध्ये गेलो,त्या सर्व योनीमध्ये प्रियजनांचा वियोग आणि प्रियजनांचा संयोग करून देणाऱ्या दुःख रूप आगीमध्ये होरपळत राहिलो .ते दुःख नाहीसे करण्याचे जे औषध आहे ,तेही दुःखरूपच आहे .आपल्यापासून वेगळ्याच वस्तूंना आत्मा समजून मी भटकत आहे .ज्यायोगे मी आपली सेवा करू शकेन,ते साधन मला सांगा .

सोऽहं(म्) प्रियस्य सुहृदः(फ्) परदेवताया,

लीलाकथास्तव नृसिं(म्)ह विरिञ्चगीताः ।

अञ्जस्ति\*तर्म्यनुगृण\*न्गुणविप्रमुक्तो,

दुर्गाणि ते पदयुगालयहं(म्)ससंङ्गः ॥ 18 ॥

अञ्जस्ति+ तर्म्य+ नुगृणन्+ गुण+ विप्रमुक्तो, पदयुगा+ लय+हं(म्)स + संङ्गः

हे प्रभो,आपणच आम्हाला प्रिय आहात .आमचे सुहृद आहात.आपणच सर्वांचे परमदैवत आहात .आपल्या चरणांपाशी राहणाऱ्या भक्तांच्या संगतीत ब्रह्मदेवांनी गायलेल्या आपल्या लीला कथा गात मी सहजपणे त्रिगुणांपासून मुक्त होऊन या संसार सागरातून पलीकडे जाऊ शकेन .

बालस्य नेह शरणं(म्) पितरौ नृसिं(म्)ह,

नार्तस्य चागदमुदन्वति मञ्जतो नौः ।

तप्तस्य तत्प्रतिविधिर्य इहाज्जसेष्टस्-

तावद् विभो तनुभृतां(न्) त्वदुपेक्षितानाम् ॥ 19 ॥

चा+ गदमुदन्+ वति,तत्+ प्रति+ विधिर्य

हे नृसिंह देवा,या जगातील दुःखी लोकांची दुःखे नाहीशी करण्याचे जे उपाय मानले जातात ,ते आपण उपेक्षा केल्यास तात्पुरतेच असतात .जसे आई-वडील मुलांचे रक्षण करू शकत नाहीत ,औषध रोग नाहीसा करीत नाही आणि समुद्रात बुडणाऱ्याला नाव वाचवू शकत नाही .

यस्मिन्\*न्यतो यर्हि येन च यस्य यस्माद्,

यस्मै यथा यदुत यस्त्वपरः(फ्) परो वा ।

भावः(ख्) करोति विकरोति पृथक्स्वभावः(स्),

सञ्चोदितस्तदखिलं(म्) भवतः(स्) स्वरूपम् ॥ 20 ॥

यस्+ त्वपरः(फ्),पृथक्+ स्वभावः(स्), सञ् +चोदितस्+ तदखिलं(म्)

सतवादी गुणांमुळे वेग वेगळ्या स्वभावाचे अर्वाचीन पिता वगैरे आणि प्राचीन ब्रह्मदेव इत्यादी करते आहेत .त्यांना प्रेरणा देणारे आपणच आहात .ते आपल्या प्रेरणेने ज्या आधारामध्ये 'ज्या निमित्ताने ,ज्या

साधनांनी , ज्यावेळी, ज्याच्या प्रेरणेने, ज्याच्या संबंधी, ज्यापासून , ज्याच्यासाठी, जा रितीने, जे काही उत्पन्न करतात किंवा रूपांतरित करतात , ते सर्वजण आणि ते सर्व काही आपलेच स्वरूप आहे .

माया मनः(स) सृजति कर्ममयं(म) बलीयः(ख),  
कालेन चोदितगुणानुमतेन पुं(म)सः ।  
छन्दोमयं(यँ) यदजयार्पितषोडशारं(म),  
सं(म)सारचक्रमज कोऽतितरेत् त्वदन्यः ॥ 21 ॥

चो+ दितगुणा+ नुमतेन, यदजयार्+ पितषो+ डशारं(म)

पुरुषाच्या संकल्पानुसार काला मुळे गुणांमध्ये शोभ झाल्याकारणाने माया मनप्रधान लिंग शरीर निर्मिती करते .हे लिंग शरीर बलवान, कर्ममय तसेच वेदोक्त कर्म प्रधान आहे हेच अविद्याने जीवाच्या भोगासाठी कल्पिलेले मन, दहा इंद्रिये आणि पाच तनमात्रा , या 16 विकार रूप आर्यानी युक्त असे संसार चक्र आहे .हे जन्म रहित प्रभू, असा कोण पुरुष आहे की जो आपल्याला न भजता हे मनरूप संसार चक्र पार करू शकेल ?

सं त्वं(म) हि नित्यविजितात्मगुणः(स) स्वधाम्ना,  
कालो वशीकृतविसृज्यविसर्गशक्तिः ।  
चक्रे विसृष्टमजयेश्वर षोडशारे,  
निष्पीड्यमानमुपकर्ष विभो प्रपन्नम् ॥ 22 ॥

नित्य+ विजितात्+ मगुणः(स), वशी+ कृतविसृज्य+ विसर्ग+ शक्तिः

विसृष्ट + मजयेश्वर, निष्पीड्यमा+ नमुपकर्ष

हे सर्व शक्तिमान प्रभो ! माया मला या 16 आरे असलेल्या चक्रात अडकवून उसाप्रमाणे पिळून काढीत आहे . आपण आपल्या चैतन्य शक्तीने बुद्धीच्या सर्व गुणांना नेहमी पराजित करता आणि काल रूपाने सर्वसाध्य आणि साधने आपल्या आधी न ठेवता . मी आपल्याला शरण आलो आहे . आपण मला या चक्रातून ओढून काढून आपल्याजवळ घ्या .

दृष्टा मया दिवि विभोऽखिलधिष्यपाना-  
मायुः(श) श्रियो विभव ईच्छति याञ्जनोऽयम् ।  
येऽस्मत्पितुः(ख) कुपितहासविजृम्भितभ्रू-  
विस्फूर्जितेन लुलिताः(स) स तु ते निरस्तः ॥ 23 ॥

विभोऽ+ खिलधिष्य+ पाना, कुपितहा+ सविजृम्+ भितभ्रू

भगवन, ज्याच्यासाठी संसारी लोक अतिशय हापापलेले असतात, ते स्वर्गात मिळणारे सर्व लोकपालांचे आयुष्य , लक्ष्मी आणि ऐश्वर्या मी पुष्कळ पाहिले आहे . ज्यावेळी माझे वडील थोडेसे रागावून हसत आणि त्यांच्या भुवया थोड्या वर चढत , तेव्हाच ती संपत्ती त्यांच्याजवळ राहात नसे , पण माझ्या अशा त्या पित्यालाही आपण मारले .



तस्मादमूस्तनुभृतामहमाशिषो ज्ञ,  
आयुः(श) श्रियं(वँ) विभवमैन्द्रियमाविरिञ्चात् ।  
नेच्छामि ते विलुलितानुरुविक्रमेण,  
कालात्मनोपनय मां(न) निजभृत्यपार्श्वम् ॥ 24 ॥

तस्मा+ दमूस्+ तनुभृता+ महमा+ शिषो, विभवमैन्+ द्रियमा+ विरिञ्चात्  
विलुलिता+ नुरु+ विक्रमेण, निज+ भृत्य+ पार्श्वम्

म्हणूनच संसारातील प्राणी ज्या ब्रह्मलोकापर्यंतचे आयुष्य, लक्ष्मी, ऐश्वर्या आणि इंद्रिय भोग यांची इच्छा करतात ते मला नकोत ; कारण अत्यंत शक्तिशाली काळाचे रूप धारण करून आपण त्यांना ग्रासले आहे, हे मी जाणतो . आपण मला आपल्या डासांच्या सानिध्यात घेऊन चला .

कुत्राशिषः(श) श्रुतिसुखा मृगतृष्णिरूपाः(ख),  
केदं(ङ्) कलेवरमशेषरुजां(वँ) विरोहः ।  
निर्विद्यते न तु जनो यदपीति विद्वान्,  
कामानलं(म्) मधुलवैः(श) शमयन्दुरापैः ॥ 25 ॥

मृग+ तृष्णि+ रूपाः(ख), कले+ वरमशे+ षरुजां(वँ)

विषयभोगाच्या गोष्टी ऐकायला चांगल्या वाटतात . परंतु त्या मृगजळाप्रमाणे फसव्या आहेत. तसेच हे शरीर सुद्धा अगणित रोगांचे उगमस्थान आहे. कोठे ते मिथ्या विषय भोग आणि कोठे हे रोगयुक्त शरीर ! दोन्हीची आसारता जाणून सुद्धा मनुष्य यापासून विरक्त होत नाही. मोठ्या कष्टाने प्राप्त होणाऱ्या भोगाच्या लहान लहान मधुबिंदूंच्या द्वारा तो आपली इच्छा रुपी आग विझवण्याचा प्रयत्न करतो .

क्वाहं(म्) रजः(फ्) प्रभव ईश तमोऽधिकेऽस्मिन्,  
जातः(स) सुरेतरकुले क्व तवानुकम्पा ।  
न ब्रह्मणो न तु भवस्य न वै रमाया,  
यन्मेऽर्पितः(श) शिरसि पद्मकरः(फ्) प्रसादः ॥ 26 ॥

तमोऽ+ धिकेऽस्+ मिन्

हे प्रभो , कुठे या तमोगुणी असुर वंशात रजगुणापासून उत्पन्न झालेला मी आणि कुठे आपली त्याच्यावरील कृपा ! धन्य आहे ! आपण आपला प्रसाद स्वरूप जो कमलकर माझ्या मस्तकावर ठेवला आहे, तो आपण ब्रह्मदेव, शंकर आणि लक्ष्मीच्या मस्तकावर सुद्धा कधी ठेवला नव्हता !

नैषा परावरमतिर्भवतो ननु स्याज्-  
जन्तोर्यथाऽऽत्मसुहृदो जगतस्तथापि ।  
सं(म्)सेवया सुरतरोरिव ते प्रसादः(स),

सेवानुरूपमुदयो न परावरंत्वम् ॥ 27 ॥

पराव+ रमतिर्+ भवतो, जन्तोर्+ यथाऽऽत्+ मसुहृदो

इतर संसारी जीवन जीवांप्रमाणेलहान -मोठा असा भेदभाव आपण करीत नाही ;कारण आपण सर्वांचे आत्मा आणि अकारण प्रेमी आहात .कल्पवृक्षासारखा असलेला आपला प्रसाद सुद्धा आपली सेवा केल्यामुळेच प्राप्त होतो .सेवेनुसारच जीवांवर आपल्या कृपेचा उदय होतो .त्यासाठी जातीची उच्चता किंवा नीचता कारणीभूत नाही

एवं(ञ) जनं(न्) निपतितं(म्) प्रभवाहिकूपे,

कामाभिकाममनु यः(फ) प्रपतन्प्रसंज्ञात् ।

कृत्वाऽऽत्मसात् सुरर्षिणा भगवन् गृहीतः(स),

सोऽहं(ङ) कथं(न्) नु विसृजे तव भृत्यसेवाम् ॥ 28 ॥

कृत्वाऽऽत्+ मसात्

भगवान हा संसार ही एक अंधकारमय विहीर असून ती मध्ये कालरूपी सर्प दसण्यासाठी नेहमी तयार असतो .विषय भोगांची इच्छा करणारे पुरुष तीत पडलेले आहेत .त्यांच्या संगतीने मी सुद्धा त्यांच्या पाठीपाठ तीत पडू लागलो होतो .परंतु भगवं न ,देवर्षी नारदांनी मला आपला समजून तिथून वाचविले .असे असता मी आपल्या भक्त जणांची सेवा कशी सोडू ?

मत्प्राणरक्षणमनन्त पितुर्वधश्च,

मन्ये स्वभृत्यऋषिवाक्यमृतं(वँ) विधातुम् ।

खड्गं(म्) प्रगृह्य यदवोचदसंदिधित्सुस्-

त्वामीश्वरो मदपरोऽवतु कं(म्) हरामि ॥ 29 ॥

मत्प्राण+ रक्षण+ मनन्त, पितुर्+ वधश्च

स्वभृत्य+ ऋषि+ वाक्य+ मृतं(वँ), यदवो+ चदसद्+ विधित्सुस्

हे अनंता,ज्यावेळी माझ्या पित्याने मला मारण्यासाठी हातामध्ये खड्ग घेतले आणि म्हटले, जर माझ्या खेरीज दुसरा कोणी ईश्वर असेल तर तो तुला वाचवेल.मी आता तुझे डोके उडवितो,त्यावेळी आपण माझ्या प्राणांचे रक्षण केले आणि माझ्या पित्याचा वध केला .मला वाटते की आपण आपले सेवक असणाऱ्या सनकाधी ऋषींचे वचन सत्य करण्यासाठीच तसे केले होते .

एकस्त्वमेव जगदेतदमुष्य यत् त्व-

माद्यन्तयोः(फ) पृथगवस्यसि मंध्यतंश्च ।

सृष्ट्वा गुणव्यतिकरं(न्) निजमाययेदं(न्),

नानेव तैरवसितस्तदनुप्रविष्टः ॥ 30 ॥

जगदे+ तदमुष्य, पृथ+ गवस्+ यसि, तै + रवसितस् + तदनु+ प्रविष्टः

भगव न,हे संपूर्ण जग म्हणजे एक मात्र आपणच आहात .कारण यामध्ये आधी,आणि मध्ये आपणच असून त्याहून वेगळे आहात .आपण आपल्या मायेने गुणांच्या परिणाम स्वरूप या जगाची उत्पत्ती करून यात पहिल्यापासूनच असूनही प्रवेश करण्याची लीला करता आणि त्या गुणांनी युक्त होऊन अनेक आहात ,असे भासवता .

त्वं(वँ) वा इदं(म्) सदसदीश भवां(म्)स्ततोऽन्यो,  
माया यदात्मपरबुद्धिरियं(म्) ह्यपार्था ।  
यद् यस्य जन्म निधनं(म्) स्थितिरीक्षणं(ञ्) च,  
तद् वै तदेव वसुकालवदष्टितर्वोः ॥ 31 ॥

भवां(म्)स्+ ततोऽन्यो, यदात्+ मपरबुद्+ धिरियं, वसुका+ लवदष्+ टितर्वोः

भगवन,हे जे काही कार्य कारण रूपाने प्रचितीला येत आहे,ते सर्व आपणच आहात आणि त्याहून वेगळेही आहात .आपला-परका हा भेदभाव,ही अर्थहीन शब्दांची माया आहे .कारण ज्याच्यापासून त्याचा जन्म,स्थिती,लय आणि दिसणे असते ते त्याचे स्वरूपच असते .जसे बीज आणि झाड ही कारण आणि कार्याच्या दृष्टीने वेगवेगळी आहेत,तरीसुद्धा गुणधर्म आणि मूळ रूप यांच्या दृष्टीने दोन्ही एकच आहेत .

न्यस्येदमात्मनि जगद् विलयाम्बुमध्ये,  
शेषेऽऽत्मना निजसुखानुभवो निरीहः ।  
योगेन मीलितदृगात्मनिपीतनिद्रस्-  
तुर्ये स्थितो न तु तमो न गुणां(म्)श्च युङ्क्ते ॥ 32 ॥

न्यस्ये+ दमात्+ मनि, विलयाम्+ बुमध्ये, मीलित+ दृगात् + मनिपीत+ निद्रस्

भगवन ,आपण हे संपूर्ण विश्व आपल्यामध्ये सामावून घेऊन आत्म सुखाचा अनुभव घेत निष्क्रिय होऊन प्रलयकालीन पाण्यात शयन करता .त्यावेळी आपल्या स्वयंसिद्ध योगाने बाह्यदृष्टी बंद करून आपण आपल्या स्वरूपाच्या प्रकाशात निद्रेलाही विलीन करून घेता आणि तुर्या अवस्थेत राहता .त्यावेळी आपण झोपेतही नसता की विषयांचाही उपभोग घेत नसता .

तस्यैव ते वपुरिदं(न्) निजकालशक्त्या,  
सञ्चोदितप्रकृतिधर्मण आत्मगूढम् ।  
अम्भस्यनन्तशयनाद् विरमत्समाधेर्-  
नाभेरभूत् स्वकणिकावटवन्महाब्जम् ॥ 33 ॥

सञ्चो+ दित+ प्रकृति+ धर्मण, अम्भस्+ यनन् + तशयनाद्,

स्वकणिका+ वटवन्+ महाब्जम्

आपण आपल्या कालशक्तीने प्रकृतीच्या गुणांना प्रेरित करता,म्हणजेच हे ब्रह्मांड आपलेच शरीर आहे .प्रथम हे आपल्यातच लीन झालेले होते.जेव्हा प्रलयकालीन पाण्यामध्ये शेष शय्येवर शयन



करणान्याआपण योगनिद्रेचा त्याग केला,तेव्हा वटवृक्षाच्या बीजापासून विशाल वृक्ष होतो ,त्याप्रमाणे आपल्या नाभीतून ब्रह्मांड कमल उत्पन्न झाले .

तस्मिंभवः(ख) कविरतोऽन्यदपश्यमानस्-  
त्वां(म्) बीजमात्मनि ततं(म्) स्वबहिर्विचिन्त्य ।  
नाविन्ददब्दशतमप्सु निमज्जमानो,  
जातेऽङ्कुरे कथमु होपलभेत बीजम् ॥ 34 ॥

कवि+ रतोऽन्+ यदपश्य+ मानस् ,स्वबहिर् +विचिन्त्य, नाविन्द+ दब्द +शतमप्सु

त्यावर ब्रह्मदेव प्रगट झाले .जेव्हा त्यांना कमळाखेरीस आणखी काहीच दिसले नाही ,तेव्हा स्वतःमध्येच बीज रूपाने व्याप्त असलेल्या तुम्हाला ते जाणू शकले नाहीत आणि तुम्हाला आपल्या बाहेर तुम्ही आहात असे समजून पाण्यात घुसून 100 वर्षे पर्यंत शोधत राहिले .परंतु तेथे त्यांना काहीच मिळाले नाही .ते बरोबरच आहे .कारण अंकुर उगवल्यावर बी कसे दिसणार ?

सं त्वात्मयोनिरतिविस्मित आस्थितोऽब्जं(ङ्),  
कालेन तीव्रतपसा परिशुद्धभावः ।  
त्वामात्मनीश भुवि गन्धमिवातिसूक्ष्मं(म्),  
भूतेन्द्रियाशयमये विततं(न्) ददर्श ॥ 35 ॥

त्वात्+ मयो+ निरति+ विस्मित, गन्धमिवा+ तिसूक्ष्मं(म्)

तेव्हा ब्रह्मदेवांना मोठेच आश्चर्य वाटले .ते पुन्हा कमळात बसून राहिले .पुष्कळ काळानंतर तीव्र तपश्चर्या केल्याने जेव्हा त्यांचे हृदय शुद्ध झाले,तेव्हा त्यांना पंचभूते ,इंद्रिये आणि अंतःकरण रूप अशा आपल्या शरीरातच ओतप्रोत भरून असलेल्या तुमचा साक्षात्कार झाला .जसा पृथ्वीमध्ये व्यापून असलेल्या अतिसूक्ष्म गंधाचा साक्षात्कार होतो

एवं(म्) सहस्रवदनाङ्घ्रिशिरः(ख) करोरु-  
नासास्यकर्णनयनाभरणायुधाढ्यम् ।  
मायामयं(म्) सदुपलक्षितसं(न्)निवेशं(न्),  
दृष्ट्वा महापुरुषमाप मुदं(वँ) विरिञ्चः ॥ 36 ॥

सहस्र+ वदनाङ् + घ्रिशिरः(ख)+ करोरु

नासास्य+ कर्ण+ नयना+ भरणा+ युधाढ्यम् ,सदु+ पलक्षि+ तसं(न्)निवेशं(न्)

विराट पुरुष हजारो मुखे,चरण,डोकी,हात,मांड्या ,नासिका ,तोंड ,कान,नेत्र ,अलंकार आणि आयोध्यांनी संपन्न होता .त्याच्या विभिन्नअंगांच्या रूपात 14 लोक दिसत होते .त्या महापुरुषाला पाहून ब्रह्मदेवांना अतिशय आनंद झाला .

तस्मै भवान्हयशिरस्तनुवं(ञ्) च बिभ्रद्,

वेदद्रुहावतिबलौ मधुकैटभाख्यौ ।  
हत्वाऽऽनयच्छ्रुतिगणां(म्)स्तु रजस्तमंश्च,  
सत्त्वं(न्) तव प्रियतमां(न्) तनुमामनन्ति ॥ 37 ॥

भवान्+ हयशिरस् +तनुवं(ञ्), वेद + द्रुहा+ वतिबलौ  
हत्वाऽऽ +नयच् + छ्रुति + गणां(म्)स्तु ,तनुमा+ मनन्ति

मधु आणि कैटव नावाचे रजोगुणी आणि तमोगुणी दोन बलाढ्य दैत्य होते .जेव्हा ते वेद चोरून घेऊन गेले ,तेव्हा आपण हाय अग्नी व अवतार धारण केला आणि त्या दोघांना मारून सत्वगुणरूप श्रुती ब्रह्मदेवांना परत आणून दिल्या .तो सत्वगुणास आपले अत्यंत प्रिय शरीर आहे,असे महात्मे म्हणतात .

इत्थं(न्) नृतिर्यगृषिदेवझषावतारैर्-  
लोकान् विभावयसि हं(म्)सि जगत्प्रतीपान् ।  
धर्म(म्) महापुरुष पासि युगानुवृत्तं(ञ्),  
छत्रः(ख्) कलौ यदभवस्त्रियुगोऽथ सं त्वम् ॥ 38 ॥

नृतिर्+ यगृषिदे+ वझषा+ वतारैर् ,जगत्+ प्रतीपान् ,यदभवस्+ त्रियुगोऽथ

पुरुषोत्तम ,अशा प्रकारे आपण मनुष्य ,पशु -पक्षी ,ऋषी ,देव आणि मत्स्य इत्यादी रुपात अवतार घेऊन लोकांचे पालन तसेच विश्वाचा द्रोह करणाऱ्यांचा संवाद करीत असता .या अवतारांच्याद्वारे आपण प्रत्येक युगात युग धर्माचे रक्षण करता .कलियुगात आपण गुप्तरूपाने राहता .म्हणून आपले एक नाव ' त्रियुग 'असेही आहे .

नैतन्मनस्तव कथासु विकुण्ठनाथ,  
सम्प्रीयते दुरितदुष्टमसाधु तीव्रम् ।  
कामातुरं(म्) हर्षशोकभयैषणार्तं(न्),  
तस्मिन्कथं(न्) तव गतिं(वँ) विमृशामि दीनः ॥ 39 ॥

नैतन्+ मनस्+ तव, दुरित +दुष्ट+ मसाधु ,हर्षशोक +भयै+ षणार्तं(न्)

हे वैकुण्ठ नाथा,माझे मन पापवासनां नी कलुषित झाले आहे .ते मुळातच अत्यंत दोषयुक्त आहे .कामनांमुळे ते व्याकुळ असते आणि हर्ष,शोक,भय तसेच नाना चिंतांनी व्याकुळ असते .आपल्या कथांमध्ये त्याला गोडीच वाटत नाही .यामुळे मी दिन होऊन राहिलो आहे .अशा अशांत मनाने मी आपल्या स्वरूपाचे चिंतन तरी कसे करू ?

जिह्वैकतोऽच्युत विकर्षति मावितृप्ता,  
शिश्नोऽन्यतस्त्वगुदरं(म्) श्रवणं(ङ्) कुतश्चित् ।  
घ्राणोऽन्यतश्चपलदृक् क्व च कर्मशक्तिर्-

बह्व्यः(स) सपत्य इव गेहपतिं(लँ) लुनँन्ति ॥ 40 ॥

जिह् + वैकतोऽ + च्युत, शिश्रोऽन् + यतस् + त्वगुदरं(म्), घ्राणोऽन् + यतश् + चपल + दृक्

हे अच्युता,ही कधीही तृप्त न होणारी जीव मला अत्राकडे ,जननेंद्रिय स्त्रीकडे,त्वचा स्पर्शाकडे ,पोटभोजनाकडे,कान शब्दाकडे,नासिका गंधाकडे आणि हे चंचल डोळे रूपाकडे याप्रमाणे मला आपापल्याकडे खेचत राहतात .याशिवाय कर्मेन्द्रिये सुद्धा आपापल्या विषयांकडे घेऊन जाण्यासाठी आपली शक्ती खर्च करतात .एखाद्या पुरुषाच्या अनेक पत्या त्याला आपापल्याकडे ओढतात .तशी माझी दशा होऊन राहिली आहे .

एवं(म्) स्वकर्मपतितं(म्) भववैतरण्या-

मन्योन्यजन्ममरणाशनभीतभीतम् ।

पश्यञ्जनं(म्) स्वपरविग्रहवैरमैत्रं(म्),

हन्तेति पारचर पीपृहि मूढमद्य ॥ 41 ॥

मन्योन् + यजन्म + मरणा + शनभी + तभीतम्, स्वप + रविग्रहवै + रमैत्रं(म्)

अशा प्रकारे हा जीव आपल्या कर्म बंधनात अडकून या संसाररूपी वैतरणी नदीमध्ये पडला आहे .जन्मापासून मृत्यू ,मृत्यू पासून जन्म आणि या दोहों द्वारा कर्म भोग भोगीत भोगीत हा भयभीत झाला आहे .हा आपला आहे,हा परका आहे,असा भेदभाव बाळगून तो कोणाशी मैत्री करतो,तर कोणाशी शत्रुत्व !या मूळ जीवाची ही दुर्दशा पाहून आपल्याला त्याची दया येऊ दे .भवनदीच्या पहिले तीराला असलेल्या भगवंता,या प्राण्यांनाही आता पार करा .

को न्वत्र तेऽखिलगुरो भगवन्प्रयास,

उत्तारणेऽस्य भवसंभवलोपहेतोः ।

मूढेषु वै महदनुग्रह आर्तबन्धो,

किं(न्) तेन ते प्रियजनाननुसेवतां(न्) नः ॥ 42 ॥

भवसम् + भवलो + पहेतोः, प्रियजना + ननु + सेवतां

हे जगद्गुरो ,आपण या सृष्टीची उत्पत्ती,स्थिती आणि लय करणारे आहात .असे असताना या जीवांना या भवन नदीतून पार करणे आपल्याला काय कठीण आहे ?हे दीन नाथा,अज्ञानी जीवांनाच महापुरुषांच्या अनुग्रहाची आवश्यकता आहे .आपल्या भक्तांच्या आम्हा निरंतर सेवकांना त्याची काय जरूर आहे ?

नैवोद्विजे पर दुरत्ययवैतरण्यास्-

त्वद्वीर्यगायनमहामृतमग्रचित्तः ।

शोचे ततो विमुखचेतस इन्द्रियार्थ-

मायासुखाय भरमुद्वहतो विमूढान् ॥ 43 ॥

दुरत् + यय + वैतरण्यास् ,त्वद् + वीर्यगा + यनमहा + मृतमग्र + चित्तः ,भरमुद् + वहतो



हे परमात्म न आपल्या परमामृत स्वरूप लीला -गायनात चित्त मग्न असलेल्या मला पार करण्यास कठीण अशा भवैतरणीचे थोडे सुद्धा भय वाटत नाही .परंतु आपल्यापासून विणमुख असणाऱ्या आणि इंद्रियांच्या विषयांचे मायामय खोटे सुख मिळविण्यासाठी संसाराचे ओझे वाहणाऱ्या अज्ञानी जीवांचे मला वाईट वाटत आहे .

प्रायेण देव मुनयः(स) स्वविमुक्तिकामा,  
मौनं(ञ) चरन्ति विजने न परार्थनिष्ठाः ।  
नैतान्विहाय कृपणान्विमुमुक्ष एको,  
नान्यं(न) त्वदस्य शरणं(म) भ्रमतोऽनुपश्ये ॥ 44 ॥

कृपणान्+ विमुमुक्ष

हे देवा,मुनी तर साधारणपणे आपल्या मुक्तीसाठी निर्जन वनात जाऊन मौनव्रत धारण करतात .ते दुसऱ्यांच्या भल्यासाठी काही प्रयत्न करीत नाहीत .परंतु मी या असं असाहाय जीवांना सोडून एकटा मुक्त होऊ इच्छित नाही आणि या दिशाहीन भटकणाऱ्या प्राण्यांना आपल्या खेरीज दुसऱ्या कोणाचा आश्रय दिसत नाही .

यन्मैथुनादि गृहमेधिसुखं(म) हि तुच्छं(ङ्),  
कण्डूयनेन करयोरिव दुःखदुःखम् ।  
तृप्यन्ति नेह कृपणा बहुदुःखभाजः(ख),  
कण्डूतिवन्मनसिजं(वँ) विषहेत धीरः ॥ 45 ॥

कण्डू+ तिवन्+ मनसिजं(वँ)

गृहस्थाश्रमी लोकांना मैथुन इत्यादींचे जे सुख मिळते ते अत्यंत तुच्छ आहे .जसे हाताला सुटलेली खाज नाहीशी करण्यासाठी खाजविताना सुरुवातीला थोडेसे सुख झाल्यासारखे वाटते,परंतु नंतर दुःखच दुःख होते .परंतु हे बिचारे अज्ञानी पुष्कळ असे दुःख भोगू नाही याविषयी भोगांनी तृप्त होत नाहीत .याउलट धैर्यवान माणूस जशी सुटलेली खाज सहन करतो ,तसाच तो कामाचा वेगही सहन करतो .

मौनव्रतश्रुततपोऽध्ययनस्वधर्म-  
व्याख्यारहोजपसमाधय आपवर्ग्याः ।  
प्रायः(फ्) परं(म्) पुरुष ते त्वजितेन्द्रियाणां(वँ),  
वार्ता भवन्त्युत न वात्र तु दाम्भिकानाम् ॥ 46 ॥

मौनव्रतश्रु+ ततपोऽध् + ययनस्+ वधर्म, व्याख्या+ रहो+ जपसमा+ धय

पुरुषोत्तमा,मौन,ब्रह्मचर्य,शास्त्रश्रवण,तपश्चर्या,स्वाध्याय,स्वधर्म पालन,शास्त्रांची तर्कशुद्ध व्याख्या,एकांत सेवन ,जप आणि समाधी ही मोक्षाची दहा साधने प्रसिद्ध आहेत परंतु ज्याला आपली .इंद्रिये वष नाहीत,त्याच्यासाठी ही सर्व उपजीविकेची साधने ठरतात .आणि दांभिक लोकांच्या बाबतीत तर त्यांचे ढोंग लोकांच्या लक्षात आल्यावर या गोष्टी उपजीविकेचे साधन म्हणूनही रहात नाहीत .

रूपे इमे सदसती तव वेदसृष्टे,  
बीजाङ्कुराविव न चान्यदरूपकस्य ।  
युक्ताः(स) समक्षमुभयत्र विचिन्वते त्वां(यँ),  
योगेन वह्निमिव दारुषु नान्यतः(स) स्यात् ॥ 47 ॥

बीजाङ्+ कुरा+ विव, चान्+ यदरू+ पकस्य ,सम+ क्षमु+ भयत्र

बीज आणि अंकुर यांप्रमाणे वेदांनी कार्य आणि कारण ही आपली दोन रूपे सांगितली आहेत .वास्तविक आपण प्राकृत रूप रहित आहात .परंतु या कार्य आणि कारण रूपांना सोडून आपले ज्ञान होण्याचे अन्य कोणतेही साधन नाही .लाकडावर लाकूड घासून जसा अग्नी प्रकट केला जातो,त्याप्रमाणे योगीजन भक्ती योगाने आपल्याला कार्य आणि कारण या दोन्हीमध्ये शोधतात,कारण ही दोन्ही आपल्या स्वरूपाहून वेगळी नाहीत .

त्वं(वँ) वायुरग्निरवनिर्वियदम्बुमात्राः(फ),  
प्राणेन्द्रियाणि हृदयं(ञ) चिदनुग्रहंश्च ।  
सर्वं(न) त्वमेव सगुणो विगुणंश्च भूमन्,  
नान्यत् त्वदस्त्यपि मनोवचसा निरुक्तम् ॥ 48 ॥

वायु+ रग्नि+ रवनिर् + वियदम्+ बुमात्राः(फ) , त्वदस्+ त्यपि

हे अनंता !वायु,अग्नी,पृथ्वी,आकाश,पाणी,पाच तन्मात्रा,प्राण,इंद्रिये,मन ,चित्त ,अहंकार,संपूर्ण विश्व ,तसेच सगुण व निर्गुण हे सर्व केवळ आपणच आहात .एवढेच काय ,पण मन आणि वाणीने ज्यांचे वर्णन करता येते,ते सर्व आपल्याहून वेगळे नाही .

नैते गुणा न गुणिनो महदादयो ये,  
सर्वे मनः(फ)प्रभृतयः(स) सहदेवमर्त्याः ।  
आद्यन्तवन्त उरुगाय विदन्ति हिं त्वा-  
मेवं(वँ) विमृश्य सुधियो विरमन्ति शब्दात् ॥ 49 ॥

आद्यन्+ तवन्त

हे भगवन !हे सत्वादी गुण,त्यांपासून उत्पन्न झालेली महत्आदी तत्वे ,देव ,मनुष्य ,मन इत्यादी कोणीही आपले स्वरूप जाणण्यास समर्थ नाही त .कारण या सर्वांना सुरुवात व शेवट आहे .असा विचार करून ज्ञानी जन शब्दांनी आपले स्वरूप सांगत नाहीत .

तत् तेऽर्हत्तम नमः(स)स्तुतिकर्मपूजाः(ख),  
कर्म स्मृतिश्चरणयोः(श) श्रवणं(ङ्) कथायाम् ।  
सं(म्)सेवया त्वयि विनेति षडङ्ग्या किं(म्),

भक्तिं(ञ) जनः(फ़) परमहं(म्)सगतौ लभेत ॥ 50 ॥

तेऽर्हत्+ तम, स्मृतिश्+ चरणयोः(श), षडङ् + गया

म्हणून हे परमपूज्य !नमस्कार,स्तुती,सर्व कर्म समर्पण,सेवा,चरण कमलांचे चिंतन आणि लीला कथांचे श्रवण ही आपल्या सेवेची सहा अंगे आहेत .या सेवे शिवाय परमहंसांचे सर्वस्व असणाऱ्या आपली भक्ती कशी प्राप्त होईल ?

नारद उवाच

एतावद्द्वर्णितगुणो, भक्त्या भक्तेन निर्गुणः ।

प्रह्लादं(म्) प्रणतं(म्) प्रीतो, यतमन्युरभाषत ॥ 51 ॥

एतावद्+ वर्णित + गुणो ,यत+ मन्यु+ रभाषत

नारद म्हणाले-निर्गुण भगवंतांच्या गुणांचे,भक्त प्रह्लादाने भक्ती भावाने अशा प्रकारे वर्णन करून प्रणाम केला .तेव्हा संतुष्ट झालेले भगवान क्रोध आवरून त्याला म्हणाले .

श्रीभगवानुवाच

प्रह्लाद भद्र भद्रं(न्) ते, प्रीतोऽहं(न्) तेऽसुरोत्तम ।

वरं(वँ) वृणीष्वभिमतं(ङ्), कामपूरोऽस्म्यहं(न्) नृणाम् ॥ 52 ॥

वृणीष्व+ भिमतं(ङ्), का+ मपूरोऽस्+ म्यहं(न्)

श्री भगवान म्हणाले -हे बाळ प्रह्लादा,तुझे कल्याण असो .तुझी जी इच्छा असेल,ती माग .मी मनुष्यांच्या इच्छा पूर्ण करणारा आहे .

मामंप्रीणत आयुष्मन्- दर्शनं(न्) दुर्लभं(म्) हि मे ।

दृष्ट्वा मां(न्) न पुनर्जन्तु- रात्मानं(न्) तप्तुमर्हति ॥ 53 ॥

तप्+ तुमर्हति

हे चिरंजीवा !जो मला प्रसन्न करून घेत नाही,त्याला माझे दर्शन होणे अत्यंत कठीण आहे.परंतु माझे दर्शन झाल्यावर माणसाला दुःख करण्याचे कारण नाही .

प्रीणन्ति ह्यथ मां(न्) धीराः(स्), सर्वभावेन साधवः ।

श्रेयस्कामा महाभागाः(स्), सर्वासामाशिषां(म्) पतिम् ॥ 54 ॥

सर्वा+ सामा+ शिषां(म्)

मी सर्व मनोहरत पूर्ण करणारा आहे.म्हणून कल्याणाची इच्छा करणारे परम भाग्यवान साधुजन सर्वतोपरी मला प्रसन्न करण्याचाच प्रयत्न करतात .

एवं(म्) प्रलोभ्यमानोऽपि, वरैर्लोकप्रलोभनैः ।

एकान्तिंत्वाद् भगवति, नैच्छत् तानसुरोत्तमः ॥ 55 ॥



वरैर्+ लोक+ प्रलोभनैः,एकान्+ तित्वाद्

नारद म्हणाले-असुरकुळाचे भूषण असणारा प्रल्हाद भगवंतांचा अनन्य भक्त होता .म्हणून लोकांना मोह पाडणाऱ्या वरांचे प्रलोभन दाखवूनही त्याने त्यांची इच्छा केली नाही .

इति\* श्रीमद्भागवते महापुराणे पारमहं(म्)स्यां(म्) सं(म्)हितायां(म्)  
सप्तमस्कन्धे\* प्रल्हादचरिते भगवत्स्तवो नाम नवमोऽध्यायः ॥

ॐ पूर्णमदः(फ्) पूर्णमिदं(म्)पूर्णात्पूर्णमुदच्यते  
पूर्णस्य\* पूर्णमादाय पूर्णमेवावशिष्यते ॥  
ॐ शान्तिः(श्)शान्तिः(श्)शान्तिः ॥